

ВІДГУК**офіційного опонента****доктора наук з державного управління, професора****Приходька Ігоря Павловича**

**на дисертаційну роботу Самойленка Владислава Сергійовича
на тему «Публічне управління сталим розвитком регіону у повоєнний
період», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Публічне управління сталим розвитком регіону традиційно вибудовувалося для умов мирного розвитку: його цільові орієнтири, інструменти планування й механізми фінансування походили з того, що регіон функціонує в стабільному безпековому середовищі. Дисертант виходить із того, що за умов послідовних воєнних шоків ці вихідні положення потребують перегляду, зокрема понятійний апарат, і методи діагностики, і самі управлінські механізми.

Особливої гостроти проблемі надає становище прикордонних і прифронтових регіонів. Вони водночас поєднують тривалий безпековий ризик, втрату виробничого потенціалу, демографічні втрати та потребу одночасно виконувати оборонні, відновлювальні й довгострокові стратегічні завдання розвитку. Українську специфіку посилюють багаторівневість публічного управління, поєднання воєнної централізації з децентралізованою спроможністю громад, євроінтеграційні зобов'язання та потреба узгодити національні інструменти відновлення з європейськими підходами.

Наявні оцінки масштабів воєнних наслідків, зокрема на основі RDNA, фіксують прямі збитки, втрати й потреби у відновленні, але не характеризують внутрішньої спроможності регіональних систем до сталого відновлення, тоді як рейтингові підходи мають переважно статичний характер. Діагностичного інструментарію, який розрізняє адаптивне відновлення, гістерезис і деградацію, а також моделі публічного управління, що диференціює управлінські рішення за рівнем безпекової експозиції територій, для українського контексту в науковій літературі залишаються опрацьованими недостатньо. Більшість теоретико-методичних підходів створювалася для мирного розвитку або для завершених воєнних конфліктів.

З огляду на зазначене, тема дисертаційної роботи Самойленка В. С. «Публічне управління сталим розвитком регіону у повоєнний період» є актуальною та своєчасною, а її розроблення має науково-практичне значення

для публічного управління відновленням постраждалих від війни регіонів України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано згідно з планами наукових досліджень Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за темами: «Формування системи управління регіональними ринками теплової енергії» (номер державної реєстрації 0121U113542), у межах якої здобувачем виконано підрозділ 5.1 «Характеристика систем теплопостачання окремих населених пунктів» з урахуванням безпекової експозиції територіальних громад; «Синергетичні ефекти диверсифікації просторового розвитку України» (номер державної реєстрації 0124U000046), у межах якої здобувачем виконано підрозділ 2.1 «Типи і світові тенденції просторового розвитку», що дало змогу ідентифікувати моделі повоєнного відновлення територій; «Впровадження циркулярного підходу в секторах економіки України» (номер державної реєстрації 0124U005146), у межах якої здобувачем виконано підрозділ 3.3 «Аналіз нормативно-правових засад впровадження циркулярного підходу в економіці України». Наведене свідчить про інтегрованість дисертаційної роботи у наукову діяльність установи та про відповідність обраної тематики пріоритетним напрямкам наукових досліджень.

3. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертація є цілісним і логічно побудованим дослідженням. Мета роботи конкретизована у дев'яти завданнях, кожне з яких має чітке відображення у структурі тексту, а послідовність розділів відтворює дослідницьку логіку: понятійне й теоретичне узагальнення та аналіз зарубіжного й національного досвіду – діагностика резильєнтності регіонів України – розроблення концептуальної моделі та організаційно-ресурсного забезпечення для Харківської області. Об'єкт і предмет дослідження визначено коректно та розмежовано.

Заслугує на схвалення те, що понятійна частина першого розділу не зводиться до огляду літератури. Тезу про двобічну прогалину – недостатню представленість механізмів публічного управління в дослідженнях сталого розвитку та відсутність сталого розвитку як наскрізної парадигми в дослідженнях публічного управління – здобувач перевіряє за двома бібліометричними зрізами: трьома масивами публікацій зі Scopus по 1000 записів за 2015–2024 рр. (сталий розвиток і сталість, резильєнтність, відновлення) (с. 30–42) та окремим масивом із публічного управління (с. 44–

46). Це дало змогу не лише розмежувати категорії «сталий розвиток», «сталість», «резильєнтність» і «відновлення» та встановити їх ієрархію (с. 43–44, 48), а й емпірично підтвердити саму прогалину (с. 44, 46).

Методичний апарат дібрано адекватно предмету дослідження. Автор застосовує індексно-динамічний методичний підхід до оцінювання резильєнтності регіонів України в умовах послідовних кризових шоків, у якому об'єктом оцінювання є не рівень показника в окремому році, а його динаміка (с. 132). Економічну, соціальну та екологічну резильєнтність оцінено через 15 локальних динамічних показників (с. 133). Авторський підхід передбачає поєднання вінзоризації екстремальних значень, Min–Max-нормалізації, ентропійного зважування (с. 134) та шкали бажаності Харрінгтона (с. 135) з наскрізним горизонтом 2013–2024 рр. і трьома вкладеними горизонтами: 2013–2021, 2015–2021 та 2021–2024 рр. (с. 132). Це дозволяє розрізняти адаптивне відновлення, гістерезис, деградацію й колапс (с. 135) та виявляти ефект «оманливого відновлення» (с. 208–210).

Модель і механізм публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону виводяться з емпірично перевіреної діагностики системи управління Харківською областю за трьома рівнями: стратегічним (с. 223–225), програмно-цільовим (с. 226–234) і проєктним (с. 235–238). Висновок про асиметрію рівнів і незавершеність управлінського циклу (с. 239–240) спирається на наведені дані. Концептуальну модель побудовано так, що три змістові рівні її архітектури відповідають складникам цільової функції, а інституційно-управлінський рівень забезпечує їх наскрізне узгодження (с. 241–242, 247–248). Цільові орієнтири резильєнтності Харківської області до 2030 р. виражено через порогові значення типології розділу 2 (с. 254, 261, 266), причому автор зазначає, що їх слід щороку уточнювати через зміну ентропійних ваг (с. 255, 262). Організаційно-ресурсне забезпечення деталізовано до суб'єктів, процедур і джерел фінансування, диференційованих за зонами (с. 267–271).

Інформаційну базу сформовано коректно: офіційна статистика за 25 регіонами, дані Міністерства юстиції України, стратегічні й програмні документи Харківської області (Стратегія розвитку на 2021–2027 роки у новій редакції, Програма економічного і соціального розвитку на 2026 рік, План заходів), Єдиний проєктний портфель публічних інвестицій на платформі DREAM (189 проєктів), оцінки RDNA3–RDNA5, а також картографічні дані для зонування громад. Розрахункові процедури подано з формулами, межами вінзоризації та типологічними шкалами, що робить результати відтворюваними.

Висновки узгоджуються з поставленими завданнями й спираються на емпіричний матеріал. Здобувач коректно фіксує межі інтерпретації результатів: індекс трактується як діагностична оцінка відносної спроможності, ентропійні ваги – як відображення міжрегіональної варіативності, а цільові орієнтири розділу 3 – як такі, що підлягають щорічному уточненню через зміну ваг. Це свідчить, що наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є обґрунтованими й достовірними.

4. Наукова новизна одержаних результатів

Наукові результати, одержані здобувачем, у сукупності вирішують важливе наукове завдання розроблення й обґрунтування теоретико-методичних засад публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону України на основі зміцнення резильєнтності в умовах повоєнної трансформації. Найсуттєвішими результатами, що становлять наукову новизну, є такі.

Удосконалено:

- концептуальну модель публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону, засновану на авторському понятті «безпеково-адаптивне відновлення» та цільовій функції мінімізації втрат і максимізації резильєнтності, що дає змогу побудувати чотирирівневу архітектуру моделі (інституційно-управлінський, структурно-економічний, інноваційно-екологічний, соціально-безпековий рівні) з диференціацією управлінських рішень за зонами безпекової експозиції території регіону (с. 240–266);

- методичний підхід до діагностики резильєнтності регіонів України, який, на відміну від наявних статичних рейтингових оцінок, ґрунтується на індексно-динамічному вимірюванні 15 соціо-еколого-економічних індикаторів регіональних систем та поєднує вінзоризацію екстремальних значень, ентропійне зважування і шкалу бажаності Харрінгтона, що дозволяє виокремити регіони за типами динамічної стійкості, адаптивного відновлення, гістерезису, деградації та колапсу (с. 131–135, 205–209);

- аналітичне забезпечення вибору моделі публічного управління повоенним відновленням України, яке, на відміну від наявних підходів, передбачає зіставлення національної практики із європейським досвідом за єдиною системою критеріїв, що дає змогу обґрунтувати доцільність подальшого розвитку інституційної самостійності та євроінтеграційної обумовленості моделі з виключенням структурних елементів моделі зовнішнього протекторату (с. 65–84, 99–100);

Дістали подальшого розвитку:

- обґрунтування понятійно-категоріального апарату публічного управління сталим розвитком регіону в умовах повоєнної трансформації в

частині розмежування та встановлення змістової ієрархії категорій «сталий розвиток», «сталість», «резильєнтність» і «відновлення», що, на відміну від наявних підходів, дало змогу сформулювати авторське визначення поняття «публічне управління сталим розвитком регіону» як цілеспрямованої, багаторівневої та партисипативної діяльності органів публічної влади й інших суб'єктів врядування, спрямованої на забезпечення адаптивних змін регіональної соціо-еколого-економічної системи задля досягнення цільової траєкторії розвитку (с. 28–48);

– організаційно-ресурсне забезпечення публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону України, яке, на відміну від наявних підходів, спирається на замикання управлінського циклу «стратегія – програма – проєкт – результат» і поєднує впровадження безпекового аудиту проєктів, трирівневу систему страхування та розподілу воєнних ризиків і цифровий моніторинг, що дає змогу сформулювати дорожню карту реалізації заходів в умовах підвищених безпекових ризиків (с. 266–274).

Особливої уваги, на мій погляд, заслуговують два результати. Перший – виявлення ефекту «оманливого відновлення»: завдяки зіставленню вкладених часових горизонтів доведено, що позитивна динаміка окремих індикаторів у 2013–2021 рр. не закріпилася, а структурні дисбаланси й вичерпання адаптивного потенціалу частини регіонів накопичувалися ще до повномасштабного вторгнення. Це змінює тлумачення воєнного шоку як єдиної причини деградації. Другий – фіксація асиметрії рівнів управління у Харківській області: методично зрілий стратегічний рівень, прогалини на програмно-цільовому рівні та структурна розбалансованість проєктного портфеля. Це переводить тезу про незавершеність управлінського циклу з декларації у вимірюваний стан.

Сформульовані положення наукової новизни є достатньо обґрунтованими, відповідають меті та завданням дослідження й підтверджують досягнення поставленої мети.

5. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні наукових засад публічного управління сталим розвитком регіону в умовах воєнних шоків. Автор упорядковує категорійний апарат, показує, що жодна з одинадцяти проаналізованих концепцій сталого регіонального розвитку окремо не забезпечує основи для управління повоєнним відновленням і потребує комплементарного поєднання, а також вводить категорію «безпеково-адаптивне відновлення», яка поєднує безперервність функцій, швидку відновлюваність, адаптацію та розвиток за постійного ризику. Траєкторна типологія станів регіональних систем, що спирається на поняття гістерезису,

дає змогу відмовитися від розуміння відновлення як простого повернення до довоєнного рівня.

Прикладна цінність роботи виявляється в тому, що методичні результати доведено до рівня інструментів. Це система індикаторів і типологія для диференціації регіональної політики; методика просторової диференціації громад за зонами безпекової експозиції, розрахована для 56 громад Харківської області; обов'язковий попередній аудит безпекової експозиції проєктів; трирівнева система розподілу воєнних ризиків; п'ятикроковий алгоритм ухвалення рішень із залученням платформи DREAM; дорожня карта на 2026–2030 рр. Результати придатні для використання органами публічної влади регіонального рівня, агенціями регіонального розвитку та органами місцевого самоврядування, а також у викладанні дисциплін зі сталого розвитку й регіонального управління.

Результати дослідження знайшли практичне застосування, що засвідчено довідками про впровадження. Концептуальну модель управління сталим розвитком прикордонного регіону на засадах безпеково-адаптивного відновлення, методику просторової диференціації громад за зонами безпекової експозиції та чотирирівневу архітектуру моделі використано в діяльності Савинської селищної військової адміністрації Ізюмського району Харківської області (довідка № 01-09/302 від 30.07.2026 р.) під час формування стратегій сталого розвитку, розроблення програм комплексного відновлення та проєктів розвитку громади. Систему індикаторів оцінювання резильєнтності, методичний підхід до формування портфеля проєктів відновлення та інструменти публічного управління, що забезпечують прозорість відбору інвестиційних та інфраструктурних ініціатив, використано у діяльності Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області (довідка № 04-41/3173 від 30.07.2026 р.) під час розроблення програм комплексного відновлення громади.

6. Повнота викладення результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення дисертації опубліковано у 12 наукових працях, серед яких 7 статей у наукових фахових виданнях України (у тому числі 2 одноосібні) та 5 публікацій у матеріалах всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 9,09 ум. друк. арк., особисто здобувачу належить 5,91 ум. друк. арк. За кількістю, обсягом і змістом публікації задовольняють вимоги до оприлюднення результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Результати відображено в працях системно. Апробацію пройдено на п'яти всеукраїнських і міжнародних конференціях, зокрема у Одесі, Відні та

Харкові. Особистий внесок здобувача у співавторських працях конкретизовано й сумнівів не викликає.

7. Дотримання академічної доброчесності

Роботу виконано з дотриманням академічної доброчесності. Положення, винесені на захист, належать здобувачеві й оприлюднені в його публікаціях; у працях, підготовлених разом зі співавторами, розмежування внеску проведено й зафіксовано у списку праць. Посилання на джерела оформлено коректно, а обсяг запозичень не виходить за межі усталеної наукової практики. Ознак неправомірного використання чужих результатів не виявлено.

8. Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, вважаю за необхідне звернути увагу на низку положень, які мають дискусійний характер.

1. Ієрархію понятійно-категоріального апарату («сталий розвиток» – «сталість» – «резильєнтність» – «відновлення») автор виводить із бібліометричного аналізу, змістову інтерпретацію кластерних таблиць якого подано як авторську (с. 31, 37, 40, 42, 43, 45). Було б доцільно пояснити, які бібліометричні показники лягли в основу розмежування категорій, а які положення ієрархії є результатом авторської інтерпретації, і чи можливі альтернативні прочитання співвідношення сталості та резильєнтності.

2. Гістерезис є центральним поняттям роботи: на ньому побудовано типологію станів (с. 135), а подолання регіонального гістерезису визначено метою моделі (с. 240). Проте це поняття не входить до категорій, розмежованих у підрозділі 1.1, і вперше з'являється в підрозділі 1.2 (с. 50). Потребує пояснення статус гістерезису в системі понять дисертації та його співвідношення з категоріями «резильєнтність» і «відновлення».

3. Інтегральний індекс резильєнтності (IIRR) і просторово-часова типологізація регіонів є одним із найвагоміших результатів роботи. Водночас ентропійні ваги перераховуються для кожного горизонту, а автор сам зазначає, що поліпшення інтегральних оцінок у 2021–2024 рр. значною мірою пов'язане зі зміною ваг підсистем (с. 208–209, 211). До того ж ваги наскрізного горизонту (0,555; 0,100; 0,345) помітно відрізняються від ваг вкладених горизонтів (с. 205). Незрозумілим залишається, чим зумовлено вибір ентропійних ваг, що перераховуються для кожного горизонту; як відокремити зміну індексу, спричинену зміною ваг, від зміни стану регіонів; чи зберігається віднесення Харківської області до типу системної деградації за фіксованих або рівних ваг; і як слід тлумачити типи шкали Харрінгтона,

якщо нормалізація виконується відносно міжрегіональної вибірки кожного горизонту (с. 134–135).

4. Емпірична база аналізу системи управління Харківською областю (підрозділ 3.1) сформована з документів – стратегії, плану заходів, щорічної програми та проектного портфеля – і є прозорою та відтворюваною (с. 222–238). Проте вона не доповнена незалежною перевіркою з боку суб'єктів управління (експертне опитування чи інтерв'ю з представниками обласної військової адміністрації, громад, агенції регіонального розвитку), а впровадження результатів засвідчено двома громадами (с. 26). Доцільно було б у подальших дослідженнях доповнити документальний аналіз експертною валідацією та оцінити переносність моделі й зонування на інші прикордонні регіони, зокрема Сумську та Чернігівську області.

5. Цільова функція публічного управління, що поєднує мінімізацію втрат і часу відновлення з максимізацією приросту резильєнтності, є оригінальним елементом концептуальної моделі (с. 241–242). Водночас в дисертації було б доцільно докладніше пов'язати її з оцінюванням проектів: пояснити, як зіставляються складники функції, що мають різну природу та одиниці виміру (вартість втрат, час, індекси резильєнтності), і як розв'язуються випадки, коли проект поліпшує одні складники та не впливає на інші або погіршує їх (с. 271), як визначаються рівень безпекового ризику та час відновлення порушених функцій (с. 242, 269–270).

6. Запропоновано автором організаційно-ресурсне забезпечення як передбачається замикає управлінський цикл «стратегія – програма – проєкт – результат» і воно деталізоване в роботі до суб'єктів, процедур та джерел фінансування, диференційованих за зонами та програмами (с. 267–271). Водночас ресурсну складову подано переважно переліком джерел та інструментів (табл. 3.21–3.22, с. 268–269). Було б доцільно пояснити, яким чином передбачається оцінювати потребу в ресурсах для трьох регіональних програм і очікуване співвідношення джерел фінансування, а також механізм, за яким громади отримують доступ до зазначених інструментів.

Зазначені зауваження мають характер побажань і пропозицій щодо напрямів подальших досліджень, не спростовують одержаних наукових результатів і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

9. Загальний висновок

Розглянута дисертаційна робота є самостійним, оригінальним і завершеним науковим дослідженням. Самойленко В. С. одержав нові науково обґрунтовані результати, які вирішують конкретне наукове завдання,

Юлія КАРАМУШКА